

ΤΟ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΓΟΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΛΗΞΗ
-ΙΑΝΟΣ (-IANUS) ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΝΑΤΟΛΗ*

Στὸ σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἄνω Μακεδονίας οἱ Θ. Ριζάκης καὶ Γ. Τουράτσογλου δημοσίευσαν 36 ἐπιγραφές, οἱ ὁποῖες προέρχονται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ὀρεστίδας.¹ Σὲ αὐτές, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ νεώτερα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα,² θὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ὑπ' ἀρ. 147, 149, 165, 179, 183 τοῦ συντάγματος, οἱ ὁποῖες φέρουν ὡς ἔνδειξη προέλευσης τὸν Ἅγιο Ἀχίλλειο στὴ Μικρὴ Πρέσπα,³ θέση ποῦ ταυτίζεται μὲ τὴν ἀρχαία Λύκη, καθὼς καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 170 μὲ ἔνδειξη προέλευσης τὸν ἐρειπωμένο σήμερα ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὴν Πύλη (στὴ δυτικὴ ὄχθη τῆς Μικρῆς Πρέσπας).⁴ Ἔτσι, συνολικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν προερχόμενων ἀπὸ τὴν Ὀρεστίδα ἐπιγραφῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐνεπιγραφῶν ἀγγείων καὶ κεραμίδων στέγης, ἀνέρχεται σήμερα γύρω στὶς πενήντα.

Ὁ ἐνεπίγραφος κιονίσκος ποῦ δημοσιεύεται κατωτέρω, παραδόθηκε ἀπὸ κάτοικο τῆς κοινότητος Μαυροχωρίου τοῦ Δήμου Μακεδνῶν καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἀρμενοχωρίου (θέση «Σφαγεῖα») βορειοδυτικὰ τοῦ Ἄργους Ὀρεστικού. Βρέθηκε σὲ λιθοσωρὸ ἀμέσως δυτικὰ τοῦ ἀνεσκαμμένου χώρου τῆς παλαιοχριστιανικῆς Βασιλικῆς Α' τῆς ἀρχαίας Διοκλιτιανουπόλεως⁵

* Γιὰ τὴν ἄδεια δημοσίευσης τοῦ μνημείου εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν φίλο ἀρχαιολόγο κ. Χαράλαμπο Τσογγαρη. Γιὰ χρήσιμες ὑποδείξεις εὐχαριστῶ τοὺς καθηγητὲς Ἄ. Χανιώτη (Οξφόρδη) καὶ Th. Corsten (Βιέννη) καὶ τὴ συνάδελφο Σ. Ζουμπάκη (ΚΕΡΑ, Ἀθήνα).

1. Θ. Ριζάκης – Γ. Τουράτσογλου, *Ἐπιγραφὲς Ἄνω Μακεδονίας (Ἐλίμεια, Ἐορδαία, Νότια Λυγκηστὶς, Ὀρεστίς)*, τόμ. Α', *Κατάλογος ἐπιγραφῶν*, Ἀθήνα 1985, ἀρρ. 186-221.

2. Γιὰ τὰ νεώτερα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴν περιοχὴ βλ. Ἡλ. Σβέροκος, «Μία ἐπιτάφια ἐνεπίγραφη στήλη ἀπὸ τὴν Ὀρεστίδα», στό: Στ. Δρούγου et al. (ἐκδ.), *ΚΕΡΜΑΤΙΑ ΦΙΛΙΑΣ. Τιμητικὸς τόμος γιὰ τὸν Ἰωάννη Τουράτσογλου*, τόμ. Β', *Ἐπιγραφικὴ-Ἀρχαιολογία-Varia*, Ἀθήνα 2009, 114-115, σημ. 6.

3. Βλ. σχετικὰ F. Papazoglou, *ZAnt* 36 (1986) 124. Γιὰ τὰ ὄρια τῆς ἀρχαίας Ὀρεστίδος, Papazoglou, *Villes*, 234-244 καὶ Καραμήτρου-Μεντεσιδῆ, *Βόιον*, 80-100.

4. Γιὰ τὴν ἐπιγραφὴ βλ. ἐπίσης Papazoglou, *Villes*, 234 σημ. 2, Ν. Μουτσόπουλος, «Ἅγιος Νικόλαος Πύλης (Βινένης)», *ΑΕΜΘ* 4 (1990) [1993] 47-49, 62 πίν. 4 καὶ *SEG* XLIII 452, XLV 2361.

5. Γιὰ τὴν ταύτιση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου στὴ θέση Ἀρμενοχωρίου μὲ τὴ Διοκλιτιανουπόλη βλ.

καὶ μεταφέρθηκε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Καστοριάς, ὅπου ἔλαβε ἀριθμὸ εὐρετηρίου ΚΑΣΚ 374. Ὁ κιονίσκος εἶναι κατασκευασμένος ἀπὸ τοπικὸ ἀσβεστόλιθο.⁶ Ἀκέραιο διατηρεῖται μόνον τὸ κάτω πέρασ τοῦ μνημείου, ὅπου ὑπάρχουν ἐλαφρὲς ἀποκρούσεις, ἐνῶ ἡ ἄνω ἀπόληξη τοῦ κιονίσκου εἶναι σπασμένη, ὅπως καὶ τμήμα τῆς ἄνω ἀριστερῆς πλευρᾶς. Διαστάσεις: Μέγιστο ὕψος: 0,68 μ. Μέγιστη περίμετρος: 0,85 μ. Ὑψος γραμμάτων κυμαινόμενο: Στ. 1: 4,2 ἐκ. (πῖ), 5 ἐκ. (ἔψιλον), 5,5 ἐκ. (ρῶ, ἰῶτα). Στ. 2: 4,5 ἐκ. (ταῦ), 4,1 ἐκ. (ἄλφα), 4,4 ἐκ. (σῖγμα). Στ. 3: 4,3 ἐκ. Στ. 4: 4 ἐκ. Διάστιχο κυμαινόμενο: Στ. 1-2: 1 ἐκ. Στ. 2-3: 1,5 ἐκ. Στ. 3-4: 1,7 ἐκ. Ἡ ἀπόσταση τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὸ ἄνω πέρασ (19 ἐκ.) δείχνει ὅτι τὸ μνημεῖο δὲν ἔφερε ἄλλη διακόσμηση. Δὲν ἀποκλείεται, ὥστόσο, ὁ κιονίσκος νὰ πατοῦσε σὲ ὀρθογώνια βάση.

Περί-
τας ^v
Ἄμυν-
τιανοῦ

Τὸ μνημεῖο ἀνήκει στὰ ἐλάχιστα εὐρήματα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἀρμενοχωρίου, ποὺ χρονολογοῦνται πρὶν ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Διοκλητιανουπόλεως.⁷

Papazoglou, *Villes*, 238-239, D.C. Samsaris, «Dioclétiānopolis: Deux fondations de Dioclétien en Macédoine», *Βυζαντινὰ* 16 (1991) 65-72 καὶ Παπαζῶτος, «Ἀνασκαφὴ Διοκλητιανουπόλεως», 195-200. Γιὰ τὶς πρόσφατες ἀνασκαφὲς στὴν πόλη βλ. Ἄντ. Πέτκος, «Ἀνασκαφὴ νοτιοδυτικοῦ τμήματος τειχῶν Διοκλητιανουπόλεως στὸ Ἴαργος Ὀρεστικὸ Καστοριάς», *ΑΕΜΘ* 14 (2000) [2002] 581-590 καὶ τοῦ ἰδίου, «Συνέχιση ἀνασκαφικῆς ἔρευνας Διοκλητιανουπόλεως στὸ Ἴαργος Ὀρεστικὸ Καστοριάς», στό: Μ. Σανταλίδου-Μιχαήλ (ἐκδ.), *Ὀρεστίδος Ἱστορία. Ἀπὸ τὴν κλασικὴ ἀρχαῖότητα ὡς τὸν 20ῦ αἰ. Συνέδριο τοπικῆς Ἱστορίας στὸ Ἴαργος Ὀρεστικὸ, 9-10 Σεπτεμβρίου 2000*, Θεσσαλονίκη 2001, 49-52.

6. Ὁ ἀσβεστόλιθος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶναι κατασκευασμένος ὁ κιονίσκος, ὅπως καὶ ἡ πλειονότητα τῶν ἐπιτάφων μνημείων τῆς περιοχῆς, προέρχεται ἀπὸ τὸ λατομεῖο τῆς Ἁγίας Ἄννης Νεστορίου.

7. Γιὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ τοῦ Ἴαργος Ὀρεστικοῦ, ποὺ χρονολογοῦνται πρὶν ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Διοκλητιανουπόλεως, βλ. Ἄ.Δ. Κεραμόπουλος, «Ἐρευναὶ ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ», *ΠΑΕ* 1938 (1939) 54-58, Δ. Σαμσάρης, *Ἱστορικὴ Γεωγραφία τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας. Τὸ τμήμα τῆς σημερινῆς Δυτικῆς Μακεδονίας*, Θεσσαλονίκη 1989, 155-157, Παπαζῶτος, «Ἀνασκαφὴ Διοκλητιανουπόλεως», 200-203, 211, 216, Χ. Τσογγαρης, «Ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στὸν Νομὸ Καστοριάς τὸ 1997», *ΑΕΜΘ* 11 (1997) [1999] 26, τοῦ ἰδίου, «Ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στὸν Νομὸ Καστοριάς τὸ 1998», *ΑΕΜΘ* 12 (1998) [2000] 565-568, τοῦ ἰδίου, «Νέες ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες», 41-48. Πρὸβλ. τοῦ ἰδίου, *ΑΔ* 49 (1994) [1999] Χρον. Β2, 556 καὶ *ΑΔ* 53 (1998) [2004] Χρον. Β2, 679-680.

Ἀπὸ τὴν ἴδια θέση προέρχονται μία μαρμάρινη, ἀποσπασματικὰ σωζόμενη, ἐπιτύμβια (;) στήλη,⁸ ἓνα ἐπιτύμβιο ἀνάγλυφο μὲ παράσταση ζευγαριοῦ, τμῆμα ἐνὸς ἐνεπίγραφου ἐπιτύμβιου βωμοῦ, καθὼς καὶ τμῆμα ἀναγλύφου μὲ παράσταση μορφῆς ποῦ κρατᾷ δόρυ,⁹ ἐνῶ στὴν ἀψίδα τῆς παλαιοχριστιανικῆς Βασιλικῆς Α΄ βρίσκεται ἐντοιχισμένο ἀπότμημα μιᾶς λίθινῆς ἐνεπίγραφῆς ἐπιτύμβιας (;) στήλης τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ.¹⁰

8. *EAM* 200 (α΄ μισὸ 3ου αἰ. π.Χ.).

9. Τσοῦγγαρη, «Νέες ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες», 43, 163/164 (εἰκ. 11-12), τοῦ ἰδίου, *ΑΔ* 49 (1994) [1999] *Χρον.* Β2 556 (πίν. 168β).

10. *EAM* 220 (3ος αἰ. μ.Χ.).

Τὰ ἀνωτέρω εὐρήματα, ἓνα μέρος τῶν ὁποίων μεταφέρθηκε ἐκεῖ γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ὡς οἰκοδομικὸ ὕλικό,¹¹ ἂν καὶ λιγοστά, ἀποδεικνύουν τὴν ὕπαρξη νεκροταφείου καὶ κατ' ἐπέκτασιν οἰκισμοῦ ρωμαϊκῶν τουλάχιστον χρόνων στὴν εὐρύτερη περιοχὴ.¹² Κατὰ τὴν ἐκτεταμένη ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα στὸν χῶρο τῆς Βασιλικῆς Γ' στὴ θέσῃ Παραβέλα, ἓνα περίπου χλμ. δυτικὰ τοῦ Ἄρμενοχωρίου, ἀποκαλύφθηκε κτίριο προγενέστερο τῆς ἴδρυσης τῆς Διοκλητιανουπόλεως, τὸ ὁποῖο ὁ ἀνασκαφέας Θ. Παπαζῶτος θεώρησε ὡς λατρευτικὸ (« ἥρω ἢ χῶρος μυστικιστικῆς, ἀκόμα καὶ ἀγροτικῆς λατρείας »).¹³ Πρόσφατα ὁ Δ. Δαμάσκος πρότεινε τὴν ταύτιση τοῦ κτιρίου μὲ χῶρο συνεδριάσεων καὶ τὴ σύνδεση τοῦ οἰκισμοῦ μὲ τὴν ἔδρα τοῦ κοινοῦ τῶν Ὁρεστών, τὸ Ἄργος Ὁρεστικών.¹⁴ Ἡ ὑπόθεσις αὐτή, ἂν καὶ λόγῳ τῆς ἀποσπασματικότητος τῶν πηγῶν δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ, ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ μαγνητικὴ ἔρευνα ποὺ πραγματοποιηθῆκε στὴν περιοχὴ γύρω ἀπὸ τὸ κτίριο, ἀποκάλυψε ὅτι αὐτὸ ἐντάσσεται σὲ ἓναν εὐρύτερο οἰκισμὸ ρωμαϊκῶν χρόνων.¹⁵

Ἡ χρῆσις κιονίσκων ὡς ἀναθηματικῶν ἢ τιμητικῶν μνημείων εἶναι γνωστὴ στὴ Μακεδονία κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ.¹⁶ Ὡστόσο, ἡ χρῆσις τῶν μνημείων αὐτῶν ὡς ἐπιτύμβιων, ἂν καὶ γνωστὴ σὲ ἄλλες περιοχὰς ἤδη ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἐποχὴ,¹⁷ εἶναι μᾶλλον περιορισμένη καὶ στὴν Ὁρεστίδα ἀπαντᾷ γιὰ πρώτη φορὰ.¹⁸ Ἰδιαιτέρα διαδεδομένη εἶναι ἡ παρουσία ἐπιτύμβιων κιονίσκων στὴν Ἀθή-

11. Βλ. Παπαζῶτος, « Ἀνασκαφὴ Διοκλητιανουπόλεως », 205 (γιὰ τὴ χρῆσις παλαιότερου ὕλικου στὴν παλαιохριστιανικὴ Βασιλικὴ Α').

12. Γιὰ τὰ νεκροταφεῖα στὴν περιοχὴ βλ. Παπαζῶτος, « Ἀνασκαφὴ Διοκλητιανουπόλεως », 216.

13. Παπαζῶτος, « Ἀνασκαφὴ Διοκλητιανουπόλεως », 200-203.

14. Βλ. σχετικὰ Δ. Δαμάσκος, « Τοπογραφικὰ ζητήματα τῆς Ὁρεστίδος καὶ ἡ ἀναζήτησις τῆς ἔδρας τοῦ κοινοῦ τῶν Ὁρεστών », *AEMΘ* 20 (2006) [2008] 911-922.

15. Χ. Τσοῦγγαρησ – Γρ. Τσόκας, « Ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα καὶ γεωφυσικὴ διασχόπησις στὴν περιοχὴ τοῦ Ἄργους Ὁρεστικῆς Καστοριάς », *AEMΘ* 20 (2006) [2008] 923-929.

16. Βλ. ἐνδεικτικὰ Π. Χρυσστόμου, « Ἡ λατεῖα τοῦ Δία ὡς καιρικῶν θεῶν στὴ Θεσσαλία καὶ τὴ Μακεδονία », *ΑΔ* 44-46 (1989-1991) [1996] 31 ἀρ. 2 πίν. 7γ ('Εδεσσα, α' μισὸ 1ου αἰ. π.Χ.)· 35 ἀρ. 1 (= *I.Beroia* 25, 119 μ.Χ.).

17. Βλ. π.χ. *SEG* XL 1175= *I.Sinope* 21 (Σινώπη, 5ος/4ος αἰ. π.Χ.), *I.ThrAeg.* E47 ('Αβδηρα, ἀρχὴς 3ου αἰ. π.Χ.), E64 ('Αβδηρα, 1ος αἰ. π.Χ.-1ος αἰ. μ.Χ.), N.P. Milner, *An Epigraphical survey in the Kibyra-Olbasa region conducted by A.S. Hall*, Ἄγκυρα 1998, xv (γιὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία), *MAMA* VIII, 44 (Λύστρα, 3ος αἰ. μ.Χ.).

18. Γιὰ τὴν τυπολογία τῶν ἐπιτύμβιων μνημείων τῆς Ἄνω Μακεδονίας βλ. Ριζάκης – Τουράτσογλου, « Τυπολογία », 1285-1300, τῶν ἰδίων, « *Mors macedonica* », 241-245 καὶ N. Proeva, « *Stèles funéraires de la haute Macédoine à l'époque romaine (étude typologique et iconographique)* », στί: *Mélanges d'histoire et d'épigraphie offerts à Fanoula Papazoglou par ses élèves à l'occasion de son quatre-vingtième anniversaire*, Βελιγράδι 1997, 137-147.

να, όπου η χρήση τους συνδέεται με τις μεταρρυθμίσεις του Δημητρίου Φαληγρέως,¹⁹ ενώ την πλειονότητα των ταφικών μνημείων αποτελούν οι κιονίσκοι στο Δυρράχιον και την Άπολλωνία.²⁰ Σύμφωνα με τον P.R. Fraser τα πρωιμότερα παραδείγματα χρονολογούνται στο διάστημα ανάμεσα στην καταστροφή της Ήπειρου από τον Αιμίλιο Παύλο το 168 π.Χ. και τους ρωμαϊκούς εμφύλιους πολέμους.²¹

Ἐλλείπει ἄλλων στοιχείων, με βάση τον τύπο της γραφής και το σχήμα των γραμμάτων ή επιγραφή χρονολογείται στο β' μισό του 2ου ή στις αρχές του 3ου αϊ. μ.Χ. Σχετικά με τον τύπο της γραφής, η οποία δεν είναι ιδιαίτερα επιμελημένη, θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το ύλικό του μνημείου (ή εξωτερική κεραία π.χ. του νῦ στον στ. 4 είναι ελαφρώς βραχύτερη σε σχέση με αυτή του ίδιου γράμματος στον στ. 3). Τα γράμματα γενικά δεν παρουσιάζουν μεγάλη διαφορά ως προς το ύψος τους. Τα ἔψιλον και σίγμα ἔχουν μνηοειδές σχήμα. Καμπύλη μορφή ἔχουν οι εξωτερικές κεραίες του μῦ, οι οποίες προεκτείνονται πολύ πέραν του σημείου τομής με τις εσωτερικές κεραίες του γράμματος, οι οποίες επίσης σχηματίζουν μεταξύ τους καμπύλη. Ἡ πλάγια δεξιά κεραία του ἄλφα ἐπιμηκύνεται πέραν του σημείου τομής με την ἄριστερή κεραία, ενώ η εσωτερική κεραία του ἔψιλον δεν τέμνει το ἡμικύκλιο. Πέραν των σημείων τομής με τις κάθετες ἐπιμηκύνεται και η ὀριζόντια κεραία του πι. Ὁ τύπος αυτός της γραφής και το σχήμα των γραμμάτων ἄπαντᾶ κυρίως σε ἐπιγραφές που χρονολογούνται στον 2ο (κυρίως στο β' μισό) και στις αρχές του 3ου αϊ. μ.Χ.²²

19. Από την πλούσια βιβλιογραφία για τους ἐπιτύμβιους κιονίσκους ἀπὸ τὴν Ἀθήνα βλ. ἐνδεικτικὰ D.W. Bradeen, *The Athenian Agora XVII. Inscriptions. The Funerary Monuments*, Princeton-New Jersey 1974, 1 (Introduction), *passim*, R.L. Pounder, «A columnar funerary monument in Athens», *ΑΔ* 28 (1973) [1975] Μελέται, 241-242 (πίν. 130), Γ.Ε. Μαλούχου, «Ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι ἀπὸ τὸ Ἀσκληπιεῖο», *Ἡόρος* 6 (1988) 32-38 [πρβλ. τῆς ἰδίας, «Ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι ἀπὸ τὸ Ἀσκληπιεῖο», *Ἡόρος* 8-9 (1990-1991) 298-299], Π. Πετροπούλου, «Ἐννέα ἐπιτύμβια κιόνια», *Ἡόρος* 14-16 (2000-2003) 171-176 (πίν. 39-42), Εἰ. Α. Χωρέμη, «Ἄττικοι ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι ἀπὸ τῆ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδριανοῦ», *αὐτόθι*, 177-188 (πίν. 43-46), Ἐ. Παπουτσάκη, «Ὁ κιονίσκος τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων», *αὐτόθι*, 189/190 καὶ D.W. von Moock, *Die figürlichen Grabstelen Attikas in der Kaiserzeit. Studien zur Verbreitung, Chronologie, Typologie und Ikonographie*, Mainz 1998, 53.

20. Βλ. *I. Apollonia καὶ I. Epidamne*.

21. P.M. Fraser, «Funerary forms and formulae at Dyrrachion and Apollonia», στὸ: P. Cabanes (ἐκδ.), *Grecs et Illyriens dans les inscriptions en langue grecque d'Épidamne-Dyrrhachion et d'Apollonia d'Illyrie. Actes de la Table ronde internationale (Clermont-Ferrand, 19-21 octobre 1989)*, Παρίσι 1993, 29-33, ἰδιαίτ. 32. Πρβλ. *I. Epidamne* 50/51.

22. Βλ. ἐνδεικτικὰ Γ. Τουράτσογλου – Γ. Μπέλλας, «Οἱ χρονολογημένες ἐπιγραφές τῆς ρωμαιοκρατούμενης Μακεδονίας. Ἕνα νέο πρόγραμμα ἐπεξεργασίας δεδομένων», στὸ: Ἐ. Βουτυράς (ἐπιμ.), *Ἐπιγραφές τῆς Μακεδονίας. Γ' Διεθνὲς Συμπόσιο γιὰ τὴ Μακεδονία, 8-12 Δεκεμ-*

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀκολουθεῖ τὴν παράδοση τῶν ἐπιτύμβιων ἐπιγραφῶν τῆς κλασσικῆς καὶ πρώιμης ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς, περιορίζεται δηλαδὴ μόνον στὴν ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ πατρωνύμου τοῦ νεκροῦ.²³ Τὰ πρόσωπα τῆς ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι γνωστὰ ἀπὸ ἄλλες πηγές.²⁴ Τὸ ὄνομα Περίτας, τὸ ὁποῖο ἔφερε καὶ ὁ σκύλος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου,²⁵ εἶναι μακεδονικὸ²⁶ καὶ συνδέεται μὲ τὸν μακεδονικὸ μῆνα Περίτιο, ἀλλὰ καὶ τὴ γνωστὴ ἀπὸ μιὰ «γλῶσσα» τοῦ Ἡσυχίου μακεδονικῆ ἐορτῆ *Περίτια*.²⁷ Ἄλλωστε, σὲ μιὰ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ τῶν μέσων τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. ἀπὸ τῆ Θεσσαλονικῆ ἀναφέρονται οἱ *συνήθεις τῶν Περιτιαστῶν*, τὰ μέλη δηλαδὴ ἐνὸς λατρευτικοῦ συλλόγου ἐπιφορτισμένου μὲ τὴ διοργάνωση τῶν *Περιτιῶν*.²⁸ Ὁ Μ.Β. Χατζόπουλος ταύτισε τὴ θεότητα ποῦ ἔφερε τὸ ἐπίθετο *περίτας* μὲ τὸν Ἡρακλῆ, ὁ ὁποῖος στὴ Μακεδονία λατρεύεται ἐπίσης μὲ τὴν ἐπωνυμία *Φύλακος*, «version atticisante du terme dialectal *περίτας*».²⁹

βρίου 1993, Θεσσαλονικῆ 1996, 206 (Γάζωρος, 158/159 μ.Χ.), *I.Leukopetra* 5, 11 (171/172 μ.Χ.), J.M. Cormack, «Inscriptions from Pella, Edessa and Beroea», *APF* 22 (1973) 206 ἄρ. 8 (Ἔδεσσα, 204 μ.Χ.). Πρβλ. καὶ τοὺς πίνακες στὴν Sl. Babamova, *Epigraphic Monuments of the Republic of Macedonia dated according to the Macedonian Provincial Era*, Σκόπια 2005, 68-73.

23. Βλ. σχετικὰ Br. Helly, «Ateliers lapidaires de Thessalie», στό: *Actes du VIIe congrès international d'épigraphie grecque et latine, Constantza, 9-15 septembre 1977*, Βουκουρέστι-Παρίσι 1979, 79/80, Ριζώνας – Τουράτσγλου, «Τυπολογία», 1289, 1294 τῶν ἰδίων, «Mors macedonica», 245-247.

24. Γιὰ τὴν προσωπογραφία τῆς Ὁρεστίδος κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους βλ. Ἡλ. Κ. Σβέρκος, «Πολιτισμικὴ κληρονομιά καὶ ἱστορικὴ συνείδηση: Παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Ὁρεστίδος τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων», στό: Μ. Σανταλίδου-Μιχαήλ (ἐκδ.), *Ὁρεστίδος Ἱστορία. Ἀπὸ τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα ὡς τὸν 20ὸ αἰ. Συνέδριο τοπικῆς Ἱστορίας στό Ἄργος Ὁρεστικό, 9-10 Σεπτεμβρίου 2000*, Θεσσαλονικῆ 2001, 19-40 (κυρίως 31-40)=*SEG* LI 775.

25. Πλοῦταρχος, Ἀλέξ., LXI 3 καὶ Πολυδεύκης, Ὀνομαστικόν, V 42 (=FGrHist 115 ἀπ. 340, Θεόπομπος). Βλ. σχετικὰ F. Mentz, «Die klassischen Hundennamen», *Philologus* 88 (1933) 199.

26. Βλ. σχετικὰ O. Masson, «Quelques noms de femme en Macédoine», *ZPE* 55 (1984) 134 (= OGS II, 418), Tatakis, *Ancient Beroea*, 356, Hatzopoulos-Loukopoulou, *Recherches* II, 300/301 καὶ P. Bernard, «Le nom Pérítas», *CRAI* (1998) 1210-1217.

27. Βλ. τελευταῖα P.A. Hansen (ἐκδ.), *Hesychii Alesandrini Lexicon*, τόμ. III, Π-Σ, Βερολίνο-Νέα Ὑόρκη 2005, π. 1915. Σχετικὰ J.N. Kalléris, *Les anciens macédoniens. Étude linguistique et historique*, τόμ. I, Ἀθήνα 1988², 247 καὶ E. Degani, «Macedonian glosses in Hesychius' Lexicon», *Ἑλληνικά* 35 (1984) 24-25 ἄρ. 118 (s.v. *περιπέτεια*).

28. Ἐ. Τρακοσοπούλου-Σαλακίδου, «Ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς Θεσσαλονικῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Νέα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα», *Ἀρχαία Μακεδονία* 5 (1989) [1993] 1569-1576 ἄρ. 9 (= *SEG* XLIII 462, *Ann. épigr.* 1993, 1399).

29. Βλ. ἤδη *Bull. épigr.* 1995, 422· Μ.Β. Hatzopoulos, «Épigraphie et philologie: récentes découvertes épigraphiques et gloses macédoniennes d'Hésychius», *CRAI* 1998, 1202-1204 (= *SEG* XLVIII 702) καὶ τοῦ ἰδίου, «La Macédoine de Philippe à la conquête romaine. L'apport des récents documents épigraphiques», στό: *XI Congresso Internazionale di Epigrafia Greca e Latina. Roma 18-24 settembre 1997, Atti I*, Ρώμη 1999, 263.

Ὅπως ἤδη ἐπισημαίνει ὁ Ο. Masson, ἡ διάδοση τοῦ ὀνόματος Περίτας στὴ Μακεδονία εἶναι περιορισμένη.³⁰ Μὲ ἐξαιρέση τὸν Περούδα, γιὰ τοῦ Μενεσθέως, ἱάραχη τῆς Ἀνθεμουσίας Ἰλης κατὰ τὴ μάχη τῆς Ἴσσοῦ,³¹ καὶ κάποιον Περίτα, χιλίαρχον τῶν Νικάνορος κληρούχων, ὁ ὁποῖος σὲ πάπυρο τοῦ ἔτους 238/237 π.Χ. ἀπὸ τὴν Κροκοδείλων πόλιν φέρει τὸ ἐθνικὸ Μακεδῶν,³² ὅλες οἱ μαρτυρίες ποὺ ἀφοροῦν στὴ διάδοση τοῦ ὀνόματος στὴ Μακεδονία ἕως καὶ τὸν 1ο αἰ. π.Χ., προ-έρχονται ἀπὸ τὴ Βέροια.³³ Στὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ τὸ ὄνομα μαρτυρεῖται στὴ Θεσσαλονίκη, στὴν περιοχὴ τῆς Ἐλίμειας,³⁴ ἐνῶ τὰ περισσότερα παραδείγματα προέρχονται ἀπὸ τὴ Ληττή,³⁵ γεγονός τὸ ὁποῖο, ὅπως ἐπισημαίνουν οἱ Μ.Β. Χατζόπουλος καὶ Λ. Λουκοπούλου, εἶναι ἐνδεικτικὸ «de la persistence de ce nom, par ailleurs rare, dans les familles d'origine macédonienne de la region».³⁶

Περισσότερο συχνὴ εἶναι ἡ παρουσία τοῦ ὀνόματος Περίτας ἐκτὸς Μακεδονίας καὶ ἰδιαίτερα στὶς περιοχὲς ὅπου ἐγκαταστάθηκαν Μακεδόνες. Κατὰ τὸν 3ο καὶ 2ο αἰ. π.Χ. τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ π.χ. στὴν Ἀπολλωνία τῆς Θράκης, στοὺς Γόννοους τῆς Θεσσαλίας, στὴ Μεσσηνίη, στὴ Δῆλο καὶ στὴν Αἴγυπτο.³⁷ Στὸν 1ο αἰ. π.Χ. χρονολογοῦνται οἱ μαρτυρίες τοῦ ὀνόματος στὴ Ρόδο καὶ τὴ Νάξο,³⁸ ἐνῶ

30. Βλ. ἄνωτ., σημ. 26. Πρβλ. Hatzopoulos-Loukopoulou, *Recherches* II, 301 καὶ σημ. 2.

31. Ἀφριανός, *Ανάβ.* II, 9.3. Βλ. σχετικὰ καὶ H. Berve, *Das Alexanderreich auf prosopographische Grundlage II. Prosopographie*, Μόναχο 1926, 317 ἄρ. 631.

32. *PPetr*² 3, στ. 5-6. Βλ. σχετικὰ καὶ Tatakis, *Macedonians Abroad*, 405-406 ἄρ. 64, *LGPN* IV, s.v. ἄρ. 1. Ἄν ὁ Περίτας ποὺ ἀναφέρεται στὸν πάπυρο *PCZ* IV, 59715 στ. 20 (μέσα 3ου αἰ. π.Χ.), κατάγεται ἀπὸ τὴ Μακεδονία δὲν μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ μὲ βεβαιότητα· βλ. σχετικὰ Tatakis, ὁ.π., 405 ἄρ. 63 καὶ *LGPN* IV, s.v. ἄρ. 11.

33. *I. Beroia* 4, στ. 27: Νικόλαος Περίτου (223 π.Χ.)· *I. Beroia* 134, στ. 31: Ἀντίγονος Παραμόνου τοῦ Περίτου (115 π.Χ.)· *I. Beroia* 203: Λαομάγα Περίτου (β' ἡμισυ 2ου αἰ. π.Χ.)· Tatakis, *Macedonians Abroad*, 82 ἄρ. 44 καὶ *I. Beroia*, 34 ἄρ. γ' στ. 18/19: Περίτας Μενάνδρου Βεροιαῖος (Σαμοθράκη, 37 π.Χ.).

34. *IG* X 2.1, 69 στ. 30: Περείτας Δημητρίου (1ος αἰ. μ.Χ.)· *SEG* XLVII 1001 στ. 5: Περείτας Εὐτύχου (Βελβενδός, 2ος αἰ. μ.Χ.)

35. Χ. Μακαρόνας, «Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά. Ἀνασκαφαί, ἔρευνα καὶ τυχαῖα εὐρήματα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ κατὰ τὰ ἔτη 1940-1959», *Μακεδονικά* 2 (1941-1952) [1953] 619-620 ἄρ. 42θ καὶ Β. Μισσηλίδου-Δεσποτιδίου, *Ἐπιγραφὲς Ἀρχαίας Μακεδονίας*, Θεσσαλονίκη 1977, 56 ἄρ. 43 στ. 1-2: Δημήτριος Περείτου 12-13: Περείτας Πλουτιάδου (ἐποχὴ Φλαβίων)· *SEG* I 276 καὶ Μισσηλίδου, ὁ.π., 57 ἄρ. 44: Περείτας Φίλας ὁ καὶ Βύσιος (121/122 μ.Χ.).

36. Hatzopoulos-Loukopoulou, *Recherches* II, 301.

37. *I. Milet* 13, 56: Ἀρτεμισία Περίτου Ἀπολλωνιάτις (180-150 π.Χ.)· *SEG* XXXV 570, *LGPN* III B, s.v., (Γόννοι, 3ος/2ος αἰ. π.Χ.). Ἀ.Κ. Ὀρλάνδος, «Ἀνασκαφὴ Μεσσηνίης», *ΠΑΑΕ* 1969 [1971] 116 ἄρ. 3, *LGPN* III, s.v., (Μεσσηνίη, 2ος αἰ. π.Χ.), *I. Délos* 1442 (146/145 - 145/144 π.Χ.), *I. Délos* 1444 (141/140 π.Χ.). Γιὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο βλ. Preisigke, *Namenbuch*, 306 s.v., Foraboschi, *Onomasticon*, 248, s.v. καὶ τὰ παραδείγματα *PPetr*² σ. 98, σχόλια στοὺς στίχους 5-6 σημ. 19.

38. *LGPN* I, s.v. καὶ A. Bresson, «Monétaires rhodiens du IIe siècle a.C.: Onomastique et société», στό:

ή πλειονότητα τῶν παραδειγμάτων ἀπὸ τῆ Μ. Ἀσία χρονολογεῖται στὸν 1ο αἰ. π.Χ. καὶ κυρίως στὴν αὐτοκρατορική ἐποχή.³⁹ Ἡ παρουσία τοῦ ὀνόματος Περιτιανός σὲ μὲν ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τοῦ ὕστερου 3ου αἰ. μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ἀφροδισιάδα μόνον ἐξαιτίας τῆς συχνῆς χρήσης τοῦ ὀνόματος Περιτίας στὴν πόλη θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθεῖ.⁴⁰

Τὸ ὄνομα Ἀμυντιανός, τὸ ὁποῖο φέρει ὁ πατέρας τοῦ Περιτία, προέρχεται ἀπὸ τὸ μακεδονικὸ ὄνομα Ἀμύντας μὲ τὴ λατινικὴ κατάληξη *-ianός/-ianus*.⁴¹ Ἡ πρωιμότερη, ἐξ ὧν γνωρίζω, χρονολογικὰ μαρτυρία τοῦ ὀνόματος προέρχεται ἀπὸ τὴν Τράλλειν: πρόκειται γιὰ τὸν Γάιο Ἰούλιο Ῥηγεῖνο Ἀμυντιανό, ἡ σύζυγος τοῦ ὁποῖου Ἰουλίαν Ἀπφιάς, κόρη τοῦ Τιβερίου Ἰουλίου Ἀπολλωνίου, ὑπῆρξε ἑτέρα τῆς Σεβαστῆς Ἀγριππίνας.⁴² Στὸν 2ο καὶ 3ο αἰ. χρονολογοῦνται

A. Bresson – R. Descat (ἐκδ.), *Les cités d'Asie Mineure occidentale au IIe siècle a.C.*, Bordeaux 2001, 207 (Ρόδος, 1ος αἰ.). Πρβλ. ἐπίσης *LGPN I*, s.v. Περιτίας (Νάξος, 1ος? αἰ. π.Χ.). Χρονολογητὴ εἶναι ἡ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὴ Χαλκίδα, *IG XII 9*, 965, στὴν ὁποία ἀναγράφεται ἡ γενικὴ Περιτίου (*LGPN I*, s.v. Πέριτος ?).

39. Βλ. M.N. Tod, «An unpublished epigram in Oxford», *JHS* 53 (1933) 56 (= *I.Smyrna* 514), L.-J. Robert, *La Carie. Histoire et géographie historique avec le recueil des inscriptions antiques. Tome II. Le plateau de Tabai et ses environs*, Παρίσι 1954, 86-87 ἀρ. 1 καὶ *I.Prusa ad Olympon* II, 1061 (1ος αἰ. π.Χ./1ος αἰ. μ.Χ.). Στὰ παραδείγματα ποὺ συγκεντρώνονται ἄνωτέρω, μπορούν νὰ προστεθοῦν τὰ ἀκόλουθα: Ἀφροδισιάς: *MAMA VIII* 499c, 559 (= *CIG II* 2834, 3ος αἰ. μ.Χ.), 571 (3ος αἰ. μ.Χ.), 576 (3ος αἰ. μ.Χ.), *Aphrodisias and Rome* 2a (= *SEG XXXII* 1097, XXXIV 1043, π. 88 π.Χ.), 3 (= *SEG XXXII*, 1097, XXXV 1081, π. 85 π.Χ.), 27 (1ος αἰ. μ.Χ.), 55a (= *SEG XXXI* 254, 102-116 μ.Χ.), *SEG XLVII* 1533 (π. 50 π.Χ. – 30 μ.Χ.), *SEG LIV* 1056 (3ος αἰ. μ.Χ.). Ἱεράπολις/Φρυγία: *SEG LIV* 1339 (= *Altertümer von Hierapolis* 242, 150-200 μ.Χ.). Ἄττουδα: *MAMA VI* 70, 76. Ἐφεσος: *I.Ephesos* 703 στ. 6-7: *Χαρμίδης Περεῖτου Τραπ[ε]ζπολείτης* (41-54 μ.Χ.), *I.Ephesos* 2300. Κλαῖρος: *SEG XXXVII* 967 στ. 11/12: *Περέτας Ἀπολλοδότου Ἡρακλεώτης ἀπὸ Σαλαβάκης* (ἐποχὴ Ἀδριανοῦ). 40. *MAMA VIII* 580 (= *ALA* ἀρ. 149).

41. Γιὰ τὴν κατάληξη *-ianός/-ianus* βλ. ἤδη R.S. Radford, «Use of the Suffixes *-anus* and *-inus* in Forming Possessive Adjectives from Names of Persons», στό: *Studies in Honor of Basil L. Gildersleeve*, Βαλτιμόρη 1902, 95-111. Γιὰ τὴ γεωγραφικὴ διασπορὰ μακεδονικῶν ὀνομάτων μὲ τὴν κατάληξη *-ianός/-ianus* βλ. ἐνδεικτικὰ: *LGPN I*: Βερενικιανός (1) Δημητριανός/-ῆ (6). *LGPN II*: Ἀντιπατριανός (1), Ἀντιοχιανός (2), Ἀρπαλιανός (1), Βερενικιανός (1), Κλειτιανός (1), Λαυδικιανός (1), Φιλωτιανός (1). *LGPN III A*: Ἀντιοχιανή (1), Βερενικιανός (1), Κοπριανός (6). *LGPN III B*: Ἀμυντιανή (1), Ἀντιοχιανός (1). *LGPN IV*: Ἀμυντιανή/Ἀμυντιανός (6), Antiochianus (1), Beronicianus (1), Δημητριανή/-ός (6) Εὐρυδικιανός (1), Κασσανδριανή (1), Κοπριανή (1), Λαυδικιανός (1), Macedonianus (1), Φιλιππιανός (1). Στὴ Ρώμη ἀπαντοῦν τὰ: Alexandrianus, Amyntianus, Antiochianus/-a, Attalianus, Beronicianus/-e, Demetrianus/-a, Eumenianus, Laudicianus, Seleuciane, Philippianus· Solin, *Namenbuch*, 191-238, τοῦ ἰδίου, *Sklavennamen*, 240-252. Στὴ Δαλματία τὰ: Amyntianus, Antiochianus, Seleucianus· Alföldy, *Personennamen*, 362.

42. *I.Tralleis* 36. Ἄν πρόκειται γιὰ τὴν Ἀγριππίαν τὴν πρεσβύτερη, σύζυγο τοῦ Γερμανικοῦ, ἢ τὴ νεώτερη, σύζυγο τοῦ Κλαυδίου, δὲν εἶναι σαφές. Ὁ τίτλος *σεβαστή* (Augusta) καθιστᾶ, κατὰ τὴ γνώμη

τὰ παραδείγματα ποὺ ἀφοροῦν στὴν παρουσία τοῦ ὀνόματος στὴ Μακεδονία: Σενπρώνιος Ἀμυντιανὸς Φλωρός ὀνομάζεται π.χ. ὁ ἀπελευθερωτὴς τῆς δούλης Ἐνδημίας σὲ ἐπιγραφή τοῦ 192 μ.Χ. ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῆς Μητρὸς Θεῶν Αὐτόχθονος στὴ Λευκόπετρα,⁴³ ἐνῶ Αὐρήλιος/Αὐρηλιανὸς Ἀμυντιανὸς ὀνομάζεται ὁ ἐπιμελητὴς σὲ ἕξι ἀπελευθερωτικὲς ἐπιγραφές ἀπὸ τὸ ἴδιο ἱερό, οἱ ὁποῖες χρονολογοῦνται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 210 καὶ 213.⁴⁴ Ἐπιπλέον, σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ. μαρτυρεῖται ὁ μονομάχος (σεκουνδαρούδης) Νεπωτιανὸς Ἀμυντιανός,⁴⁵ ἐνῶ κάποιος Ἀμυντιανὸς ἀναφέρεται σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τοῦ 2ου/3ου αἰ. μ.Χ. ἀπὸ τὰ Λευκάδια.⁴⁶ Ἀμυντιανὴ ὀνομάζεται ἡ κόρη τοῦ Τιτιανοῦ σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τοῦ 2ου/3ου αἰ. ἀπὸ τὴ Βέροια,⁴⁷ ἐνῶ πιθανὴ εἶναι ἡ μακεδονικὴ καταγωγὴ τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. Ἀμυντιανοῦ, ὁ ὁποῖος συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.⁴⁸

Στὴν ἴδια περίοδο, δηλαδὴ στὸν 2ο καὶ 3ο αἰ. μ.Χ., χρονολογοῦνται καὶ οἱ λίγες σχετικὰ μαρτυρίες τοῦ ὀνόματος Ἀμυντιανὸς ἢ τοῦ θηλυκοῦ Ἀμυντιανὴ ἐκτὸς Μακεδονίας. Αὐρ(ή)λιος Ἀλέξανδρος ὁ καὶ Ἀμυντιανὸς ὀνομάζεται στὴν Ἀθήνα κάποιος ἔφηβος ἀπὸ τὴ φυλὴ Κεκροπίδα (238-242 μ.Χ.)⁴⁹ ἐνῶ τὸ θηλυκὸ Ἀμυντιανὴ φέρει ἡ σύζυγος τοῦ Πετρωνίου σὲ ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα ἀπὸ τὴ Λάρισα στὴ Θεσσαλία (3ος αἰ. μ.Χ.)⁵⁰ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Δικαιοφρόνους στὴν Κάλλατι

μου, πιθανότερη τὴ σύνδεση μὲ τὴν Ἀγριππίνα τὴ νεώτερη [βλ. σχετικὰ U. Hahn, *Die Frauen des römischen Kaiserhauses und ihre Ehrungen im griechischen Osten anhand epigraphischer und Numismatischer Zeugnisse von Livia bis Sabina*, Diss., Saarbrücken 1992, 195 κέ., M. Kajava, «Eueteria Sebasta in Mytilene», *Latomus* 61 (2002) 924], ὁπότε ἡ ἐπιγραφή χρονολογεῖται μεταξὺ τοῦ 50 καὶ 54 μ.Χ.

43. *I.Leukopetra* 29 (Ὀκτώβριος 192 μ.Χ.).

44. *I.Leukopetra*, 57 (210/211), 59 (Νοέμβριος 211), 60 (210/211-212/213), 61 (Νοέμβριος 212), 62 (Νοέμβριος 212), 64 (210/211 – 212/213). Πρὸβλ. Tataki, *Roman Presence*, 112 ἀρ. 7 (Aureliani), 125 ἀρ. 195 (Aurelii). Γιὰ τὴ χρήση τῶν gentilicia μὲ τὴν κατάληξη -ianus ἀντὶ τῆς κατάληξης -ius σὲ ἐπιγραφές ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς αὐτοκρατορίας βλ. O. Salomies, «Beiträge zur römischen Namenkunde», *Arctos* 18 (1984) 97-104 καὶ τοῦ ἰδίου, «Roman Nomina in the Greek East. Observations on some Recently Published Inscriptions», *Arctos* 35 (2001) 144-145 (*SEG* LI 832).

45. *IG* X 2.1 550 (3ος αἰ.). Γιὰ τὴν ἐπιγραφή βλ. τελευταῖα Γ. Βελένης – Π. Ἀδάμ-Βελένη, «Ρωμαϊκὸ θέατρο στὴ Θεσσαλονίκη», *AEMΘ* 3 (1989) [1992] 251 ἀρ. 6, 255 πίν. 10, *SEG* XL 554.

46. Tataki, *Ancient Beroea*, 106 ἀρ. 171 καὶ τῆς ἰδίας, *Roman Presence*, 535. Γιὰ τὴν ἐπιγραφή βλ. τελευταῖα Β. Ἀλλαμανῆ-Σουροῦ, *Ἐπιτύμβιες στήλες καὶ ἀνάγλυφα ἀπὸ τὴ Βέροια καὶ τὴν περιοχὴ τῆς, διδ. διατριβή*, Θεσσαλονίκη 2008, 348 ἀρ. 124.

47. *I.Beroia* 284 (2ος/3ος αἰ. μ.Χ.).

48. *FGrHist* 150. Ὁ St. Mitchell (κατ., σημ. 62), 90 σημ. 96, δὲν ἀποκλείει τὴ σύνδεση τοῦ ἱστορικοῦ μὲ τὸν Ἰούλιο Ἀμυντιανὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν Ἄγκυρα (κατ. σημ. 60).

49. *IG* II² 2239 στ. 273/274 (238-242 μ.Χ.).

50. Peek, *GV* 1597, *LGPN* III B, s.v.

(3ος αἰ. μ.Χ.),⁵¹ Στὴ Μ. Ἀσία τὸ ὄνομα μαρτυρεῖται, στὶς Τράλλεις, στὴν Ἔφεσο, στὴ Μόφου Ἐστία καὶ ἰδιαίτερα στὴν περιοχὴ τῆς Γαλατίας.⁵² P(ublius) Aelius Amyntianus ὀνομάζεται ὁ centurio frumentari(i) leg(ionis) II Traian(ae) σὲ τιμητικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴ Σάλωνα (Δαλματία) τοῦ 169/170 μ.Χ.⁵³ Μεταξὺ τῶν φορέων τοῦ ὀνόματος στὴ Ρώμη τρεῖς ἀνήκουν στὴ συγκλητικὴ τάξη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ γιὸς τοῦ ὑπάτου τοῦ ἔτους 146 μ.Χ. Q. Voconius Saxa Fidus, Q. Voconius Saxa Amyntianus, ὁ ὁποῖος τιμᾶται σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴ Φάσηλι, ὅπως καὶ ὁ πατέρας του, ὁ ὁποῖος διετέλεσε πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστράτηγος τοῦ Σεβαστοῦ ἐπαρχειῶν Λυκίας καὶ Παμφυλίας,⁵⁴ καὶ ἓνας στὴν ἱππικὴ τάξη.⁵⁵ Στὴν ἱππικὴ τάξη ἀνήκει καὶ ὁ Ἰούλιος Ἀμυντιανός, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ πάπυρο ἀπὸ τὴν Ὀξύρυγχο, ὑπῆρξε διοικητὴς κατὰ τὸ δέκατο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς (146/147 μ.Χ.),⁵⁶ ἐνῶ οἱ λοιπὲς μαρτυρίες τοῦ ὀνόματος στοὺς παπύρους χρονολογοῦνται στὸν 3ο καὶ 4ο μεταχριστιανικὸ αἰῶνα.⁵⁷ Μὲ τὸν ὁμώνυμο ἀγορανόμο ἀπὸ τὴν Ἔφεσο πρέπει πιθανότατα νὰ ταυτιστεῖ ὁ Ἰούλιος Ἀμυντιανός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἀναγράφεται σὲ μολύβδινο σταθμίο σὲ ἰδιωτικὴ συλλογὴ στὴν Ἀθήνα.⁵⁸

Ἀπὸ τὴ συστηματικὴ συγκέντρωση τῶν μαρτυριῶν τοῦ ὀνόματος Ἀμυντιανός/-ή προκύπτει ὅτι ἡ διάδοσή του δὲν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸν προσφιλῆ καὶ κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ χαρακτῆρα τοῦ ὀνόματος Ἀμύντας. Αὐτὸ ἰσχύει τουλάχιστον στὴ Μακεδονία, ὅπως ἐπίσης καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Γαλατίας, ὅπου τὸ ὄνομα Ἀμύντας ἦταν ἰδιαίτερα προσφιλὲς μεταξὺ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Γαλατῶν.⁵⁹ Σὲ

51. SEG XXV 754 (= ISM III 142. Πρβλ. LGPN IV, s.v.). Βλ. σχετικὰ καὶ SEG XLVIII 1502 bis.

52. Τράλλεις: Βλ. ἀν., σμμ. 42 καὶ I.Tralleis 86 (Ἰούλιος Ἀμυντιανός, 2ος αἰ. μ.Χ.). Ἔφεσος: I.Ephesos 930 (Ἀῦλος Ἰούλιος Ἀμυντιανός, ἀγορανόμος, αὐτ. ἐποχῆ), 1060 (αὐτ. ἐποχῆ). Μόφου Ἐστία: LBW 1501 (= Pfühl-Möbius 2169). Γιὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Γαλατίας βλ. κατ., σμμ. 60-62 καὶ RECAM II, 202, 229 (Ἀμυντιανή, περιοχὴ Ἄγκυρας, 3ος αἰ. μ.Χ.), I.Pessinus 82 (Ἀμυντιανή, τελευταῖο τέταρτο τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ.).

53. CIL III 1980 (8570) = ILS 2287. Βλ. σχετικὰ Dean, *Cognomina*, 97 καὶ 133, καὶ Alföldy, *Personennamen*, 44, 148.

54. TAM II, 1201, SEG XXXI 1300.

55. Solin, *Namenbuch*, 206.

56. E.G. Turner, *The Papyrologist at Work*, Durham 1973, 44-45 Z. 16, W. Eck, *RE Suppl* XV (1978), 123 Nr. 65aa, D. Hagedorn, «Zum Amt des διοικητῆς im römischen Aegypten», *YCS* 28 (1985) 199.

57. Preisigke, *Namenbuch*, 28 s.v., Foraboschi, *Onomasticon*, 31 s.v.

58. Βλ. Μ. Καζανάκη-Λάππα, *ΑΔ* 54 (1999) [2006] Χρον. Β2, 1042-1043 (=SEG LIV 1815, *Bull. épigr.* 2008, 114, αὐτ. ἐποχῆ). Γιὰ τὴν ταύτιση τοῦ προσώπου μὲ τὸν ὁμώνυμο ἀγορανόμο ἀπὸ τὴν Ἔφεσο (βλ. ἀνωτ., σμμ. 52) βλ. E. Sverkos, «Ein Bleigewicht aus Ephesos(?) in Athen», *ZPE* 172 (2010), 145-147.

59. Ἡ συγγὴ παρουσία τοῦ ὀνόματος Βερενικιανός στὴν περιοχὴ τῆς Συρίας καὶ τοῦ Λιβάνου

δύο τιμητικές επιγραφές της εποχής του Τραϊανού από την Ἄγκυρα για τὸν ἀδελφὸ τοῦ Ἰουλίου Ἀμυντιανοῦ Γ(άιο), Ἰούλιο Σεβήρο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀξιώματα καὶ τὶς εὐεργεσίες τοῦ προσώπου, καθὼς καὶ τὴ σύνδεσή του μὲ μέλη τῆς συγκλητικῆς τάξης ἀναφέρεται μεταξύ ἄλλων ὅτι ὑπῆρξε [ἀπόγ]νος βασιλέως | [Δ]ηιοτάρου καὶ Ἀμύντου | τοῦ Βριγάτου καὶ Ἀμύντου | τοῦ Δυιτάλου τετραρχῶν.⁶⁰ Ἐξάλλου, τὸ agnomen Amyntianus φέρουν οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἀπελευθεροί, τοὺς ὁποίους ὁ τετράρχης τῆς Γαλατίας Ἀμύντας κληροδότησε μὲ τὴ διαθήκη τὸ 25/24 π.Χ. στὸν Αὐγούστο.⁶¹ Πιθανὴ εἶναι καὶ ἡ σύνδεση τοῦ Ἰ(ουλίου) Ἀμυντιανοῦ, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Ἄγκυρα τοῦ 2ου/3ου αἰ. μ.Χ., ἀνέθεσε βωμὸ στοὺς θεοὺς βασιλέα καὶ βασίλισσα, μὲ κάποιον ἀπόγονο τῶν ἀπελευθερῶν τοῦ Ἀμύντα.⁶²

Ρωμαϊκὰ cognomina μὲ τὴν κατάληξη -ianός/-ianus εἶναι γνωστὰ ἤδη ἀπὸ τὴν ρεπουμπλικανικὴ ἐποχὴ, εὐρύτατη ὥστόσο διάδοση γνωρίζουν κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ καὶ ἰδιαίτερα τὸν 2ο καὶ 3ο αἰ. μ.Χ.⁶³ Στὴν ἴδια περίοδο ἐμφανίζονται

συνδέεται σύμφωνα μὲ τὸν T. Illan, «Julia Crispina, daughter of Berenicianus, A Herodian Princess in the Babatha archive: A Case Study in Historical Identification», *JQR* 82 (1991) 374-377 (= *SEG* XLII 1783), μὲ τὴ δημοτικότητα τῆς βασίλισσας Βερενίκης, κόρης τοῦ Ἀγρίππα Α' καὶ συζύγου τοῦ Ἡρώδη τῆς Χαλκίδος. Γὰρ τὸ ὄνομα βλ. ἐπίσης H. Solin, «De Berenike a Veronique», στό: L. Dubois-E. Masson (ἐκδ.), *Philokypros. Mélanges de Philologie et d'antiquités grecques et proche-orientales dédiés à la mémoire d'Olivier Masson*, Salamanca 2000, 281-282 καὶ τοῦ ἰδίου «Berenike», 401-418 (= *SEG* LIII 2193).

60. *OGIS* 544 = *IGR* III 172 = E. Bosch, *Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum*, Ἄγκυρα 1967, 122-130 ἀρρ. 105-106 (γύρω στὰ 114 μ.Χ.). Γὰρ τὴν ἐπιγραφή βλ. ἐπίσης St. Mitchell, «Amyntas in Pisidien – Der letzte Krieg der Galater», στό: E. Schwertheim (ἐκδ.), *Forschungen in Galatien, Asia Minor Studien* 12, Βόννη 1994, 99 (= *SEG* XLIV1025, 1113 app. cr.). Σύμφωνα μὲ τὸν St. Mitchell (βλ. σημ. 62) 90, σημ. 96, δὲν ἀποκλείεται ἡ ταύτιση τοῦ Ἰουλίου Ἀμυντιανοῦ τῆς ἐπιγραφῆς μὲ τὸν συγκλητικὸ Ἀμυντιανό, Σούδα, Α ἀρ. 1642.

61. Βλ. σχετικὰ H. Chantraine, *Freigelassene und Sklaven im Dienst der römischen Kaiser. Studien zu ihrer Nomenklatur*, Wiesbaden 1967, 299-300 Nr. 36-42, H. Solin, «Probleme der römischen Namensforschung: Die griechischen Personennamen in Rom», *BN* 5 (1970) 291 καὶ σημ. 36 καὶ τοῦ ἰδίου, *Namenbuch*, 206.

62. S. Mitchell, «R.E.C.A.M. Notes and Studies No. 1. Inscriptions of Ancyra», *AS* 27 (1977) 90 Nr. 32 = J.-L. Robert, *Bull. épigr.* 1978, 493, *SEG* XXVII 852.

63. Βλ. ἤδη Dean, *Cognomina*, 83-86 (γὰρ τὴ διάδοση τῶν cognomina μὲ τὴν κατάληξη -ianus μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν) καὶ κυρίως Kajanto, *Cognomina*, 32-35, 103 πίν. 4, 109-110. Γὰρ τὴ χρήση λατινικῶν ὀνομάτων μὲ τὴν κατάληξη -ianός/-ianus στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ καὶ τὴν ὕστερη χρονολόγησι τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν βλ. K. Bursaelis, *Kos between Hellenism and Rome. Studies on the Political, Institutional and Social History of Kos from ca. the Middle Second Century B.C. until Late Antiquity*, Φιλαδέλφεια 2000, 117-119, H. Solin, «Latin Cognomina in the Greek East», στό: O. Salomies (ἐκδ.), *The Greek East in the Roman Context. Proceedings of a Colloquium organized by the Finnish Institute at Athens*, May 21 and 22, 1999, Ἐλσίνκι 2001, 202 καὶ S. Zoumbaki, «Choosing a New Name between Romanisation and Persistence: The Evidence of Latin Personal

και ελληνικά ονόματα με την κατάληξη *-ιανός*⁶⁴ εκτός από ελάχιστα παραδείγματα που χρονολογούνται στον 1ο αί. μ.Χ., τα περισσότερα ανήκουν στον 2ο και 3ο αί. μ.Χ.⁶⁵ Πάντως, τόσο από αριθμητική, όσο και κυρίως από άποψη ποιικιλίας, ή πλειονότητα των ονομάτων αυτών προέρχεται από τη Ρώμη.⁶⁶ Ο H. Solin για την ιδιαίτερα συχνή χρήση των ονομάτων αυτών επισημαίνει ότι «Der hauptsächliche Grund dafür scheint zu sein, dass man mit einem lateinischen Suffix das griechische und somit oft augenscheinlich sklavische Gepräge des Names vermindern und die servile Abkunft verschleiern wollte. Dabei hat bestimmt auch der vornehme Charakter der lateinischen *-ianus*-Cognomina eine Rolle gespielt».⁶⁷

Όπως συμβαίνει στην περίπτωση των λατινικών *cognomina* με την κατάληξη *-ianus*, σε άρκετες περιπτώσεις ελληνικά ονόματα με την κατάληξη *-ιανός/-ή* προέρχονται από τα ονόματα των γονέων ή άλλων συγγενών.⁶⁸ Αυτό ισχύει τόσο στις

Names in the Peloponnese», στό: C. Grandjean (ἐκδ.), *Le Péloponnèse d'Épaminondas à Hadrien, Colloque de Tours 6-7 oct. 2005*, Bordeaux 2008, 152.

64. Το ίδιο ισχύει και για τα θρακικά ονόματα με την κατάληξη *-ianus/-ιανός*, V. Besevliev, «Thrakische Personennamen mit lateinischen Suffixen», *ZAnt* 12 (1962) 93.

65. Για παραδείγματα από τον 1ο αί. μ.Χ. βλ. π.χ. ἄν., σμ. 42 και Solin, «Berenike», 408, 414.

66. P. Meyer, *Die cognomina auf -anus griechischen Stammes auf den römischen Inschriften. I, Beilage zum Jahresbericht über das städtische Gymnasium in Bern*, Βέρνη 1886. Σύμφωνα με τον Solin, στη Ρώμη άπαντούν 260 ελληνικά ονόματα με την κατάληξη *-ιανός/-ή* [= Solin, *Namenbuch* II, 1496/1497 (*-iana*), 1504 (*-iane*), 1546-1548 (*-ianus*)]. Για τη χρήση των ονομάτων αυτών από δούλους βλ. Solin, *Sklavennamen*, 671-672. Αντίστοιχα, σύμφωνα με το LGPN, όπου εύρετηριάζονται ωστόσο και ρωμαϊκά ονόματα με την κατάληξη *-ιανός/-ιανή/-ά*, ή αριθμητική μέχρι τουδε κατανομή των ονομάτων είναι η εξής: LGPN II: 131, IIIA: 143, IIIB: 49, IV: 187. Σύμφωνα με τον G. Alföldy, *Personennamen*, 362, στη Δαλματία άπαντούν 22 ελληνικά ονόματα σε *-ianus*. Περιορισμένη φαίνεται η χρήση ελληνικών ονομάτων με την κατάληξη *-ianus* στις λατινικές επιγραφές από την περιοχή της σημερινής Βουλγαρίας βλ. σχετικά M. Minkova, *The Personal Names of the Latin Inscriptions in Bulgaria*, Φραγκφούρτη 2000, 313-315· πρβλ. και H. Solin, *Gnomon* 78 (2006) 52.

67. H. Solin, *Beiträge zur Kenntnis der griechischen Personennamen in Rom, Comm. Hum. Litt.* 48, Έλσίνκι 1971, 132. Πρβλ. Zoumbaki, ὁ.π., σμ. 63.

68. Βλ. σχετικά M. Leumann, «Lateinische Cognomina auf *-inus* und *-illa*», στό: *Sache, Ort und Wort. Jakob Jud zum sechzigsten Geburtstag, 12. Januar 1942, Romanica Helvetica* 20 (1943) 154 και κυρίως Kajanto, *Cognomina*, 109-110. Το φαινόμενο είναι συχνό και στην ελληνική Ανατολή: Ο άρχιερέας π.χ. της Ασίας γύρω στα 132 μ.Χ. Μάρκος Κλαύδιος Ουαλεριανός Τερεντυλιανός από την Εϋμένηα της Φρυγίας είναι γιός του Μάρκου Κλαυδίου Ουαλεριανού και της Κλαυδίας Τερεντύλλας βλ. σχετικά SEG XXVIII 1115-1116, MAMA IV 336 και E. Miranda, «Due famiglie di άρχιερείς Ασίας dalla Frigia», *Mediterraneo antico* 5 (2002) 39-48 (=SEG LII 1339, 1342). Επίσης, Ατιλιανός ονομάζεται ένα από τα τέκνα του Αύρηλιου Κλημεντίνου και της Αιλίας Ατιλίας, IG X 2.2 138 Ατιλιανός ένα από τα τέκνα του Αύρηλιου Κλημεντίνου και της Αιλίας Ατιλίας (Ηράκλεια Λυγκηστis, 3ος αί. μ.Χ.).

περιπτώσεις προσώπων που προσδιορίζονται με τὸ ἑλληνικὸ σύστημα ὀνοματοθεσίας, ὅσο καὶ ἐκείνων που εἶναι κάτοχοι τῆς *civitas romana*.⁶⁹ Σὲ τιμητικὸ ψήφισμα τοῦ 1ου/2ου αἰ. μ.Χ. ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Μυσίας ὁ τιμώμενος ὀνομάζεται Μηνοδωριανὸς Μηνοδώρου.⁷⁰ Μεταξὺ τῶν ἐπεγγράφων τοῦ ἔτους 169/170 μ.Χ. στὴν Ἀθήνα ἀναφέρεται κάποιος Ζωσιμιανὸς Ζωσίμου,⁷¹ ἐνῶ τὸ ὄνομα Εὐτυχιανὸς φέρει σὲ κατάδεσμο ἀπὸ τὴν ἴδια πόλη ὁ γιὸς τῆς Εὐτυχίας,⁷² καθὼς ἐπίσης σὲ ἐπιτύμβιο ἐπιγραμμά ὁ γιὸς τοῦ Παρδαλᾶ καὶ τῆς Εὐτυχίδος.⁷³ Ἐλπίδιανὸς καὶ Στρατονικιανὸς ὀνομάζονται δύο ἀπὸ τὰ τέκνα τοῦ Στρατονίκου καὶ τῆς Ἐλπίδος σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Λυδίας⁷⁴ καὶ Ἀμυντιανὴ ἢ κόρη τοῦ Ἀμύντα καὶ τῆς Μελτινῆς σὲ ἐπιγραφή τοῦ 231/232 μ.Χ. ἀπὸ τὴ Σίλανδο.⁷⁵ Ὅσον ἀφορᾶ στοὺς φορεῖς τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας, σύμφωνα μὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Ἔφεσο, ὁ ἀγορανόμος Αὐλὸς Ἰούλιος Ἀμυντιανὸς εἶναι γιὸς τοῦ πανυγηριάρχη καὶ ἀγωνοθέτη τῶν μεγάλων Ἀρτεμεισίων Αὐλοῦ Ἰουλίου Ἀμύντα.⁷⁶ Ἐπίσης, σὲ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Ἀφροδισιάδα ἢ κόρη τοῦ Αὐρηλίου Εὐμάχου καὶ τῆς Αὐρηλίας Τατίας ὀνομάζεται Αὐρηλία Εὐμαχιανή.⁷⁷ ἐνῶ σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Λυδίας ἓνα ἀπὸ τὰ τέκνα τοῦ Αὐρ(ηλίου) Διογένη καὶ τῆς Αὐρ(ηλίας) Σικόνδας ὀνομάζεται Αὐρ(ηλίου) Διογενειανός.⁷⁸ Ulpius

69. Τὸ ἴδιο ἰσχύει στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ καὶ γιὰ πρόσωπα που προσδιορίζονται μὲ ἑλληνικὸ σύστημα ὀνοματοθεσίας, τὸ ὄνομά τους ὡστόσο εἶναι λατινικὸ· βλ. ἐνδεικτικὰ *SEG* LII 1231 I στ. 8/9: Δομιτιανὸς Δομιτίου (Κλαυδιόπολις, 198 μ.Χ.)· *IG* X 2.2 255: Ἰουλιανὸς ὁ γιὸς τοῦ Διοσκουρίδου καὶ τῆς Ἰουλίας· *ISM* II 26 στ. 3: Βαλεριανὸς Βαλερίου (Τόμις, 3ος αἰ. μ.Χ.)· *I.Perrinthos* 219: Λουκιανὴ ἢ κόρη τοῦ Λουκίου καὶ τῆς Ἀσκληπιοδότης (4ος αἰ. μ.Χ.)· *IGBulg* IV 2237: Λουκιανὸς ὁ γιὸς τοῦ Λουκίου (Σκαπτόπαρα, 2ος/3ος αἰ. μ.Χ.).

70. *SEG* LII 1201 (γιὰ τὰ πρόσωπα βλ. καὶ *SEG* LII 1202).

71. *IG* II², 2097 στ. 266.

72. *SEG* XXXV 213 (γύρω στὸ 250 μ.Χ.). Πρβλ. ἐνδεικτικὰ *SEG* XXXIX 456 II στ. 34: *Εὐποριανὸς Εὐπόρου*, III στ. 58: *Δαμιανὸς Δαμᾶ* (Θίσβη, 169-172 μ.Χ.). *SEG* LIII 1490: [*Μηνο*]φιλιανὸ[s] [*Μηνο*]φίλου (Κοτίαιον, 260-270 μ.Χ.). *ISM* I, 197 I στ. 11: *Χρυσιανὸς Χρύσου* (Ἰστρία, 2ος αἰ. μ.Χ.).

73. *IG* II², 11477, Peek, *GV* 1300 (1ος/2ος αἰ. μ.Χ.). Τὸ ὄνομα Εὐτυχιανὸς φαίνεται νὰ εἶναι τὸ συχνότερο μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων μὲ τὴν κατάληξη *-ιανός* [βλ. ἐνδεικτικὰ *LGPN* I, s.v. (8), II (70), IIIA (34), IIIB (4), IV (30), Solin, *Namenbuch*, 872-875 (121), A. Lozano Velilla, *Die griechischen Personennamen auf iberischen Halbinsel*, Χαϊδελβέργη 1998, 94-95, 216], γεγονὸς που ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἤδη συχνὴ χρῆση ὀνομάτων μὲ θέμα *Εὐτυχ-*.

74. *SEG* LIV 1210 (αὐτ. ἐποχή).

75. I. Manissa 349 (τὰ λοιπὰ τέκνα τῆς οἰκογένειας ὀνομάζονται Ζηνόδοτος, Ἀμμιανὸς καὶ Ἀμύντας).

76. *I.Ephesos* 685 καὶ 930.

77. *MAMA* VIII 559 (3ος αἰ. μ.Χ.).

78. *IGR* IV, 621 (299/300 μ.Χ.). Γιὰ τὴν οἰκογένεια βλ. ἐπίσης A. Lajatar – G. Petzl, «*Die Lydische Familie aus der zweiten Hälfte des 3. Jahrhunderts n.Chr.*», *EA* 36 (2003) 45-50 καὶ

Ionicianus ονομάζεται ο γιός του Μ. Ulp(ius) Ionicus και της Ulp(ia) Ionice σε επιτύμβια επιγραφή από την Ούλπιανή (Moesia Superior)⁷⁹ και Μ. Ulpius Onesimianus ο γιός των Μ. Ulpius Onesimus και Aurelia Lucilla σε επίσης επιτύμβια επιγραφή από τη Σάλωνα.⁸⁰ Σε σαρκοφάγο από τη Ρώμη ο γιός της Ulpia Antiochis φέρει το όνομα Antiochianus.⁸¹

Στις περιπτώσεις αυτές, όπως επισημαίνει ο Ι. Kajanto, υπάρχει στη χρήση των ονομάτων με την κατάληξη -ιανός/-ianus «a patronymic connotation»,⁸² γεγονός που όπωςδήποτε επηρεάζει με διάφορους τρόπους το σύστημα ονοματοθεσίας στην ελληνική Ανατολή. Σε επιγραφή του 306 μ.Χ. από το Παντικάπαιον δηλώνεται ότι ο Αύρ(ήλιος) Ουαλέριος Σόγους, γιός του Όλυμπου, είναι γνωστός και με το όνομα Όλυμπιανός (στ. 11-13: *ὁ καὶ Ὀλυμπιανὸς / κληθεὶς ἐν τῷ ἐπαρχείῳ*).⁸³ Ίδιαίτερα ἐμφανής είναι ἡ ἐπίδραση αὐτὴ στὴν περίπτωση ονομάτων τοῦ τύπου praenomen (ἢ παρουσία τοῦ ὁποῖου εἶναι βέβαια σπάνια) + nomen + ἑλληνικὸ ὄνομα μετὰ τὴν κατάληξη -ιανός + cognomen (ἑλληνικὸ ἢ λατινικὸ), ὅπου τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα σὲ -ιανός παίζει τὸν ρόλο τοῦ πατρωνύμου. Τὸ φαινόμενο εἶναι ἰδιαίτερα συχνὸ στὴ Μ. Ἀσία:⁸⁴ Αὐρ(ήλιος) Ἄτταλιανός Νεικίστρατος καὶ Αὐρ(ήλιος) Ἄτταλιανός Μέμων ονομάζονται π.χ.

SEG LII 1165 (296 μ.Χ.). Πρβλ. ἐπίσης *FD* III 4, 260: ὁ Γν. Δομίτιος Ὑγεινιανός εἶναι γιός τοῦ Δομίτιου Ὑγεῖνου καὶ τῆς Πώλλης (Δελφοί, c. 100 μ.Χ.). *IG* XII 9 938: Γ. Σουλπίκιος Εὐτύχης καὶ Κλ. Παραμόνα οἱ γονεῖς, Εὐτυχιανὴ ἢ κόρη (Χαλκίς, αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι). *Altertümer von Hierapolis* 119 (= *SEG* LIV 1337): Κλ(αυδία) Ἀδράστιλλα καὶ Τι. Κλ(αύδιος) Γλύκων οἱ γονεῖς, Τι. Κλ(αύδιος) Γλυκωνιανός ὁ γιός (Ἱεράπολις, 100-150 μ.Χ.).

79. *CIL* III 8177. Βλ. σχετικὰ καὶ H. Solin, «Analecta Epigraphica», *Arctos* 41 (2007) 110 σημ. 47. Γιὰ τὸ ὄνομα Ἰωνικὸς βλ. καὶ Solin, ὁ.π., 109-112 καὶ τοῦ ἰδίου, «Analecta epigraphica», *Arctos* 42 (2008) 232-233.

80. *CIL* III 9427 καὶ Alföldy, *Personennamen*, 42.

81. *CIL* VI 29300=20369 (Ρώμη, 2ος/3ος αἰ.). Γιὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν Ἰταλία βλ. *CIL* X 2808: C. Olius Euhodus ὁ πατέρας, C. Olius Euhodius ὁ γιός (Puteoli, αὐτ. ἐποχή). *CIL* X 717b: M. Avillius Nymphus ὁ πατέρας, Nymphianus ὁ γιός (Surrentum, αὐτ. ἐποχή). *CIL* X 2998: C. Terentius Pothinianus ὁ γιός, Pothinus ὁ πατέρας (Puteoli, αὐτ. ἐποχή). *CIL* X 3042: Valerius Iulianus καὶ Dionysias οἱ γονεῖς, C. Val(erius) Dionysian(us) Iulianus ὁ γιός, *CIL* X 1563: Nemonia Calliste καὶ Nemonius Eutyches οἱ γονεῖς, M. Nemonius Eutyichianus ὁ γιός (Puteoli, 168 μ.Χ.). *Ann. épigr.* 1990, 157: M(arcus) Annius Callistus ὁ πατέρας, M. Annius Callistianus ὁ γιός (Puteoli, 2ος αἰ. μ.Χ.).

82. Kajanto, *Cognomina*, 109-110.

83. *CIRB* 64 καὶ πρόσφατα *IJO* I BS4. Βλ. σχετικὰ καὶ A.H.M. Jones – J.R. Martindale – J. Morris, *The Prosopography of the Later Roman Empire. Vol. I. A.D. 260-395*, Καίμπριτζ 1971, 845.

84. G. Laminger-Pascher, *Index Grammaticus zu den griechischen Inschriften Kilikiens und Isauriens I*, Βιέννη 1973, 48-51, G. Daux, «L'onomastique romaine d'expression grecque», στὸ: *L'Onomastique Latine, Paris 13-15 Octobre 1975*, Παρίσι 1977, 410-411 καὶ πρόσφατα Th. Corsten, «The Develop-

σὲ τιμητικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Πισιδίας οἱ γιοὶ τοῦ Αὐρ(ηλίου) Νεικοστρατιανοῦ Ἀττάλου,⁸⁵ ἐνῶ σὲ τιμητικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Σύεδρα τῆς Κιλικίας γιὰ τὸν πυγμαῖο Αὐρ. Νεωνιανὸ Ἄρειο ὁ ἀγωνοθέτης ὀνομάζεται Αὐρ. Καλλικλιανὸς Καλλικλῆς νέος.⁸⁶ Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ πρέπει πιθανότατα νὰ ἐρμηνευθοῦν στὴ Μακεδονία ὀνόματα ὅπως Σενπρόνιος Ἄμυντιανὸς Φλῶρος, Φερωνία Κασανδριανὴ Ἰουλία, Αὐρήλιος Εὐρυδικιανὸς Ζώσιμος, Αὐρηλία Ἀπολλοδωριανὴ Ἀμμία, Αὐρήλιος Δημοκρατιανὸς Κόρραγος κ.λπ.,⁸⁷ ἢ ἀκόμα ὀνόματα ὅπου τὸ ἐλληνικὸ ὄνομα μὲ τὴν κατάληξη -ιανὸς κατέχει τὴ θέση τοῦ gentilicium, ὅπως π.χ. Πολεμυιανὴ Ἡράκλεια, Κλεωνυμιανὸς Ἀπολλόδωρος, κ.λπ.⁸⁸

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται κάποιος ἀπὸ τοὺς προγόνους τοῦ Ἄμυντιανοῦ τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν Ὀρεστίδα νὰ ἔφερε τὸ ὄνομα Ἀμόντας, τὰ ὀνόματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἐνδεικτικὰ ἀφενὸς μὲν τῆς ρωμαϊκῆς ἐπίδρασης στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Μακεδονίας, ἀφετέρου δὲ τῆς ἀντοχῆς καὶ χρήσης μακεδονικῶν ὀνομάτων, καὶ μάλιστα σπάνιων (ὅπως τὸ Περίτας), ἕως καὶ τὸν 3ο αἰ. μ.Χ.⁸⁹

ment and Spread of Names on -ianus/-ianός in Asia Minor», στό: *Τιμητικὸς τόμος γιὰ τὴν E. Matthews* (τυπών.).

85. SEG II 744 (3ος/4ος αἰ.).

86. SEG XXXVIII 1491 (2ος/3ος αἰ.).

87. *I.Leukopetra* 29 (Οκτώβριος 192 μ.Χ.)· *I.Leukopetra* 73 (Οκτώβριος 229 μ.Χ.)· SEG XLIX 791 (Ρόκαστρο/Ἐλίμεια, 3ος αἰ. μ.Χ.)· IG X 2.1 188/189 (α' μισὸ 3ου αἰ. μ.Χ.).

88. IG X 2.2 134 (Ἡράκλεια Λυγκηστίς, 2ος/3ος αἰ.)· *I.Leukopetra* 67. Γιὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ βλ. ἤδη καὶ A. Tatakis, «The Nomina of Macedonia», στό: A.D. Rizakis (ἐκδ.), *Roman Onomastics in the Greek East. Social and Political Aspects. Proceedings of the International Colloquium on Roman Onomastics. Athens, 7-9 Sept. 1993*, *Μελετήματα* 21, Ἀθήνα 1996, 108 καὶ τῆς ἰδίας, *Roman Presence*, 535-541.

89. Γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου βλ. καὶ J. Touloumakos, «Historische Personennamen im Makedonien der römischen Kaiserzeit», *ZAnt* 47 (1997) 217-219.

Συντομογραφίες

- Alföldy, *Personennamen*: G. Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*, *Beiträge zur Namenforschung*, Beiheft 4, Χαϊδελβέργη 1969.
- Dean, *Cognomina*: L.R. Dean, *A Study of the Cognomina of Soldiers in the Roman Legions*, Diss., Princeton 1916.
- Foraboschi, *Onomasticon*: D. Foraboschi, *Onomasticon Alterum Papyrologicum, Supplemento al Namenbuch di F. Preisigke*, Μιλάνο 1971.
- Hatzopoulos-Loukopoulou, *Recherches II*: M.B. Hatzopoulos – L.D. Loukopoulou, *Recherches sur les marches orientales de Téménides (Anthémonte-Kalindoia)*, *IIe Partie*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 11, Αθήνα 1996.
- Kajanto, *Cognomina*: I. Kajanto, *The Latin Cognomina*, *Comm. Hum. Litt.* XXXVI, Ήλσίνκι 1965 [άνατ. Ρώμη 1982].
- Καραμήτρου-Μεντεσίδη, *Βόϊον*: Γ. Καραμήτρου-Μεντεσίδη, *Βόϊον-Νότια Όρεστίς. Αρχαιολογική έρευνα και ιστορική τοπογραφία*, *Θεσσαλονίκη* 1999.
- Papazoglou, *Villes*: F. Papazoglou, *Les villes de Macédoine à l'époque romaine*, *BCH Suppl.* XVI, Παρίσι-Αθήνα 1988.
- Παπαζώτος, «Άνασκαφή Διοκλητιανουπόλεως»: Θ. Παπαζώτος, «Άνασκαφή Διοκλητιανουπόλεως. Οι πρώτες έκτιμήσεις», *ΑΔ* 43 (1988) [1995] 195-218.
- Preisigke, *Namenbuch*: F. Preisigke, *Namenbuch*, Χαϊδελβέργη 1922 (άνατ. Άμστερνταμ 1967).
- Ριζάκης – Τουράτσογλου, «Τυπολογία»: Ά. Ριζάκης – Ί. Τουράτσογλου, «Ή τυπολογία τών επιτουβίων μνημείων τής Άνω Μακεδονίας», *Άρχαία Μακεδονία* 5 (1989) [1993] 1285-1300.
- Ριζάκης – Τουράτσογλου, «Mors macedonica»: Ά. Ριζάκης – Ί. Τουράτσογλου, «Mors macedonica. Ό θάνατος στα έπιτάφια μνημεία τής Άνω Μακεδονίας», *ΑΕ* 2000, 237-281.
- Solin, *Sklavennamen*: H. Solin, *Die Stadtrömischen Sklavennamen. Ein Namenbuch*, Στουτγάρδη 1996.
- Solin, «Berenike»: H. Solin, «Von Berenike zu Veronica und Verwandtes», σπό: H. Solin – M. Leiwo – H. Halla-aho (έκδ.), *Latin vulgaire-latin tardif VI. Actes du VIe colloque international sur le latin vulgaire et tardif*, Helsinki, 29 août – 2 sept. 2000, Hildesheim-Zürich-New York 2003, 401-418.
- Solin, *Namenbuch*: H. Solin, *Die Griechische Personennamen in Rom. Ein Namenbuch*, Βερολίνο-Νέα Όόρη 2003².
- Tataki, *Ancient Beroea*: A.B. Tataki, *Ancient Beroea. Prosopography and Society*, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 8, Αθήνα 1988.

Tataki, *Macedonians Abroad*: A. Tataki, *Macedonians Abroad. A Contribution to the Prosopography of Ancient Macedonia*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 26, Ἀθήνα 1998.

Tataki, *Roman Presence*: A.B. Tataki, *The Roman Presence in Macedonia. Evidence from Personal Names*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 46, Ἀθήνα 2006.

Τσούγγαρης, «Νέες ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες»: Χ. Τσούγγαρης, «Νέες ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἄργους Ὀρεστικοῦ πρὶν τὴ Διοκλητιανούπολη», στό: Μ. Σανταλίδου-Μιχαήλ (ἐκδ.), Ὀρεστίδος Ἱστορία. Ἀπὸ τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα ὡς τὸν 20ὸ αἰ. Συνέδριο τοπικῆς Ἱστορίας στὸ Ἄργος Ὀρεστικό, 9-10 Σεπτεμβρίου 2000, Θεσσαλονίκη 2001, 41-48.

